

פתרון הבחינה בתנ"ך 2 יח"ל – שאלון 900091
מוגש על-ידי
גליה סמו, אלי לוי, חווה צדוק, פלורה ויניצקי ודנית בר-אור-סבאג
מורים ברשת "יואל גבע"

פרק ראשון: פרק שלא נלמד

שאלה מספר 1

ביסוס לתמיכה בהחלטת שאול שלא לחכות לשמואל (על התלמיד/ה לציין שלושה מהפרטים הבאים):

- א. פלשתים נאספו להלחם עם ישראל (פס' 5)
- ב. כמות הלוחמים וכלי הנשק/רכב של הפלשתים הייתה עצומה (פס' 5).
- ג. עם ישראל החל להתחבא, אם במערות ובבורות, ואם בבריחה לעבר הירדן המזרחי (פס' 6).
- ד. עברו 7 ימים ושמואל עדיין לא הגיע לגלגל כפי שהבטיח לשאול (פס' 8).
- ה. לוחמי שאול החלו להתפזר מעל שאול (פס' 8).
- ו. משתמע שהיה חשש שהמלחמה תפרוץ לפני שהעם יספיק לטהר עצמו בקורבן (פס' 9).

שאלה מספר 2

- א. כיצד יתכן ששאול היה בגיל שנה כאשר עלה לשלטון, והרי שאול מתואר בפרק כאדם בוגר, בעל ילדים, לוחם ומלך על ישראל?!
- ב. הכתוב "בן שנה שאול במלכו" הינו טעות של מעתיק. סביר להניח, שציון הגיל נשמט במקרה זה (היה צריך להיות כתוב: בן שלושים שנה שאול במלכו). התלמיד/ה לא צריכים היו לדעת את הכתוב בסוגריים.

שאלה מספר 3

- א. יונתן, בן שאול, רצח את נציב פלשתים (עפ"י שמואל ב' נציב הוא מושל מחוז/מדינה, מטעם המלך, אם כך רצח נציב פלשתים הוא מרד בפלשתים).
- ב. שאול תוקע בשופר (עפ"י הכתוב בשופטים תקיעה בשופר הינה קריאה להיאספות העם למלחמה). בפס' 3 שאול מתואר כמי שתוקע בשופר, ובכך אוסף את העם למלחמה בפלשתים.

שאלה מספר 4

- א. שאול - מבין שעליו לחכות עד שבעה ימים לשמואל (ואז שמואל יגיע, יקריב קורבנות ויורה לשאול כיצד לפעול בהמשך).
- שמואל - מבין שעל שאול לחכות עד לבואו, כשבעה ימים, ואסור לשאול לפעול אלא עפ"י ההנחיות שיורה לו אז שמואל.
- ב. שאול - סבור שנהג נכון בכל שהעלה העולות, כי שמואל לא הגיע למרות שחלפו כבר שבעה ימים, ומכאן שהיה עליו לקבל החלטות לבד, מה גם שהעם התחיל להתפזר מעליו, והפלשתים נערכים נגדו למלחמה (פס' 11).
- שמואל - רואה את מעשה שאול כמרד בו ולפיכך מרד באל (כי שמואל נציג האל), ועל כן אין הוא ראוי עוד למלוכה (פס' 13).

פרק שני: הנושא המסכם

שאלה מספר 6 - הסיפור המקראי

- א. בבראשית מ"ב 21, ההבטה לאחור מובאת ע"י אחיי יוסף.
- המשמעות: ההבטה לאחור חושפת את רגשות האשם של אחיי יוסף בעקבות התנהגותם כלפיו.

בשמואל א' כ"ה 14-16, ההבטה לאחור מובאת ע"י נערו של נבל.

המשמעות: דברי הנער מבליטים את כפיות הטובה של נבל כלפי דוד ומצדיקים את תביעותיהם של דוד ואנשיו.

ב.

(1) מילים/ביטויים המשקפים ביקורת כלפי אלישע, המקלל (על התלמיד/ה לציין שלושה):

- נערים
- קטנים
- ילדים
- ויתקלסו בו
- עלה קרח
- ויקללם בשם ה'
- ארבעים ושני ילדים

הכתוב מדגיש, שמדובר בסך הכל בילדים קטנים, שעשו מעשה קונדס (לעגו: "עלה קרח"). התרגום, המתקן את הקילוס לסקילה, מלמד שגם ביטוי זה ("ויתקלסו בו") הוא בגדר ביקורת כלפי אלישע. התגובה של אלישע, קללה בשם ה', היא חסרת כל פרופורציה, היא מובילה למותם של ארבעים ושניים ילדים.

(2) הקשרו המיידי של הסיפור (מלכים ב' ב' 19 – 22) מעדן את הביקורת כלפי אלישע. מעשהו של אלישע, כשהוא נבחן בהקשרו המיידי, מצטייר כחמור פחות מכפי שנתפס שלא בהקשרו. ההקשר מלמד שהנערים שקוללו, יצאו מיריחו, עיר שעבורה אלישע ביצע נס וריפא את המים, לאור זאת התנהגות העיר היא כפויית טובה.

ג.

- (1) עצת יהושע, החרד לכבודו ומעמדו של משה, לכלוא את שני המתנבאים, מבליטה את צניעותו של משה, המיחל לכך ש"מי ייתן כל עם ה' נביאים".
- (2) עבדי דוד, שמתפלאים על תגובת דוד המפסיק את אבלו כשהילד מת במקום שאבלו יתעצם, מבליטים את עמדתו המעשית, הפרקטית, של דוד. הוא אומר, שכל עוד היה הילד בחיים, קיווה כי יוכל לשנות את רוע הגזירה וימנע את מותו. עתה לאחר שהילד מת, אין טעם באבלו, כיוון שלא יוכל לשנות את המציאות.

ד.

- (1) יונה בורח תרשישה – השורש י.ר.ד.
"וירד יפו", "וימצא אוניה...וירד בה", "...ויונה ירד אל הירכתיים..".
יונה יורד ויורד, כל אחד ממראי המקומות מגלה בריחה חדה יותר מפני השליחות שהטיל עליו ה'.

(2) שינוי ביחסם של המלחים לפי השורש י.ר.א :

- פס' 5 – המלחים יראים מפני הים הסוער וזועקים איש לאלוהיו.
- פס' 10 – לאחר שיונה מספר למלחים את דבר בריחתו מפני ה' אשר עשה את הים, המלחים יראים מאוד, הם מכירים בכוחו של ה', אך עדיין אינם עובדים אותו.
- פס' 14 – המלחים פונים בתפילה לה' שלא יענישם עקב הטלת יונה לים.
- פס' 15 – כאן כבר עובדים המלחים את ה', וזובחים לו.

שאלה מספר 8 – דמות האדם במקרא

א.

(1) הדוגמאות לחכמת האדם :

- הפקת מתכות : האדם הצליח להוציא מהעפר את הברזל ואת הנחושת יצק מן האבן (פס' 2).
- הטיית נהרות : "פרץ נחל מעם גר".
- הפרחת השממה : "הנשכחים מני רגל, דלו מאנוש נעו".
- אן : האדם הצליח להאיר מקומות אפלים "קץ שם לחושך".

(2) "החכמה האמיתית" של האדם היא להכיר במוגבלותו מול האל, לסמוך על האל שרק הוא יודע את החכמה האמיתית ולדבוק בפסגת החכמה/הבינה האנושית שהיא "יראת אדוני... וסור מרע".

ב.

- (1) ההבדל: בדיני נפשות העונש הוא מידה כנגד מידה, רוצח דינו מוות "מכה איש ומת, מות יומת". בדיני ממונות: העונש הוא פיצוי כספי – במקרה של גניבת בקר + מכירתו או שחיטתו, ישלם פי 5; ובמקרה של גניבת שה + מכירתו או שחיטתו ישלם פי 4.
- (2) במקרא יש החמרה בדיני נפשות בגלל קדושת חיי האדם: דין רוצח הוא מוות ואי-אפשר שהרוצח במזיד יפדה את חייו תמורת כופר. בפשעי ממונות לא יחולו עונשי מוות. בחוקי המזרח, לעומת זאת, יש אפשרות שהרוצח יפדה את חייו תמורת כופר, ודווקא גנב עלול היה לשלם בחייו בגלל עבירות רכוש.

ג.

- (1) מעמד האדם בתהילים ח' 5: נחות, אפסי – מול מעשי הבריאה הנפלאים המוכיחים את גדולת ה', מוצגת אפסות האדם ולכן באמצעות השאלה הרטורית המשורר תוהה, מיהו האדם שהאל הגדול זוכר ופוקד אותו.
- מעמד האדם בתהילים ח' 9-6: האדם נעלה, קרוב לאלוהים, שולט על הברואים, זכה לכבוד והדר וליחסו המיוחד של האל כלפיו.
- (2) בקהלת ג' 18-21 האדם נחות: מושווה לבהמה, בדומה לבהמה מקרה אחד יקרה להם, שניהם מתים, רוח אחד להם וקהלת מעמיד בסימן שאלה את הרעיון שרוח האדם נשארת גם לאחר מותו (שלילת האמונה בחיי העולם הבא).
- לעומת נחיתות האדם בקהלת, בתהילים ח' 9-6 האדם נעלה, חסר מעט מאלוהים, הוא השולט על הברואים וזכה לכבוד והדר, וליחסו המיוחד של האל כלפיו.

ד. איוב מציג בפס' אלה דוגמאות להתנהגות רצויה ביחסים שבין אדם לחברו כפי שהוא פעל על פיה:

- "אם אראה אובד מבלי לבוש ואין כסות לאביון..." – דאג לצרכים הבסיסיים של האביון כגון לבוש. או "אם אמנע מחפץ דלים" – לא נמנע מלעזור לדלים ולמלא את מחסורם.
- "אם הניפותי על יתום יד..." – דאגה לכבוד החלשים בחברה כגון היתום, איוב לא הכה ולא השפיל אותו.

התנהגות רצויה בין אדם לאלוהים:

הוא לא עבד אלוהים אחרים: "אם אראה אור כי יהל וירח... ויפת בסתר ליבי ותשק ידי לפי (26, 27) – לא עבד אף בסתר את צבא השמים, אלא עבד רק את ה'.

או:

בפס' 14, הוא חשב שבבוא היום יצטרך לתת דין וחשבון בפני האל ומשום כך לא פגע בחסרי הישע.

וכן בפס' 23 מביע את יראתו מפני האל המעניש את הרשעים, ולכן נמנע מלעשות חטאים "כי פחד אלי איד אֵל, ומשאתו לא אוכל".

פרק שלישי: נושאי החתך

שאלה מספר 11

.א.

(1) על התלמיד/ה לציין ארבעה מהפרטים הבאים:

- יושב בפתח האוהל בחום היום (מחכה לאורחים, להוט לארח).
- רץ לקראת אורחיו.
- משתחוה לאורחיו.
- מבקש לארחם ("על נא תעבור מעל עבדך").
- מצטנע ומכבד את אורחיו (מכנה אותם "אדונים" ואת עצמו "עבד").
- מתאר בצמצום את האירוח הצפוי, כדי לא לגרום חשש שהם מטריחים אותו ("יקח נא מעט מים...").

(2) בפסוק 3: אדוני (ברבים) עבדך, בעיניך (ביחיד).

בפסוקים 2,4: שלושה אנשים ניצבים, וירץ לקראתם, רחצו רגליכם (רבים).

הקושני: איך ייתכן שאברהם פונה בלשון יחיד, אם הם רבים?!

פתרון הקושני: התלמיד/ה יכול/ה להציע אחד משני הפתרונות הבאים:

- אברהם פונה לסירוגין לשלושה ולמי שנראה לו כבכיר, כמנהיג, של השלושה.
- הסיפור בפרק י"ח הורכב ממסורות שונות, וכתוצאה מכך נוצרו הסתירות הלשוניות.

.ב. תבנית הבשורה (על התלמיד/ה לציין שלוש מהנקודות הבאות):

- בשני הסיפורים המבשר הוא אורח.
- בשני הסיפורים המבשר הוא שליח ה' (נביא ומלאך ה').
- בשני הסיפורים יש ארוחה ברקע.
- בשני הסיפורים מדובר בבעל זקן.

- בשני הסיפורים לאישה אין בן.
 - בשני הסיפורים מכריז המבשר כי ייולד בן.
 - בשני הסיפורים מכריז המבשר כי הלידה תתרחש "למועד הזה כעת חיה" (בעוד שנה).
- ג. לפי הפירוש הראשון, המלאך (הוא) היה מאחורי האוהל.
לפי הפירוש השני, האוהל של שרה (הוא) היה מאחורי האוהל של אברהם.

שאלה מספר 12

א.

(1) שני סוגי השומרים בקטע:

פס' 6-7: שומר על חפצים/כסף (שומר חינם)

פס' 9-12: רועה צאן ובקר (שומר שכר)

(2) במקרה של גניבה, שומר החפץ או הכסף פטור בשבועה (פס' 7). הרועה משלם את מחיר הבהמה שנגנבה (פס' 11). הסיבה לשוני הוא שבמקרה הראשון מדובר בשומר שעושה זאת חינם עבור רעהו. לעומת זאת, שומר הבהמה, נשכר במיוחד לעבודה זו, ועל כן ישלם כשהבהמה נגנבה.

ב. טרפה שהשומר חייב לשלם עבורה – "טריפת חתול", כלומר טריפה שהשומר יכול היה למנוע (להבריח את החתול וכו').
טריפה שהשומר לא יחויב לשלם עבורה – "טריפת זאב, ארי..." השומר אינו יכול להתמודד עם חיות אלה.

ג. עפ"י החוק הבבלי במקרה של טריפה של בהמה שנשכרה, בעל הבהמה סופג את הנזק. לפי החוק הבבלי, המילים "בא בשכרו" שבמקרא, תתפרשנה כמלמדות שהמשכיר, בעל הבהמה, הוא שיספוג את הנזק שבטריפת בהמתו. זהו פתרון סביר מאחר שהגיוני שבתחשיב דמי השכרת בהמה נלקחה בחשבון האפשרות שהיא תיטרף.

שאלה מספר 13

א. כינויי האישה:

- בעלת הבית (פס' 17) – כינוי המזכיר שזו האישה שמארחת את אליהו בביתה
- האלמנה אשר אני מתגורר עימה (פס' 20) – אליהו "נוזף בה", מזכיר לו שזו אלמנה, והיא גם עשתה עמו טובה ומאפשרת לו לגור עימה.
- אמו (פס' 23) – מובלט הקשר הרגשי בין האם לילד.

- האישה (פס' 24) – כינוי נייטרלי, מובא בהקשר להכרתה באליהו ובה', כשעניין הילד כבר הסתיים.
- ב. השוני בין סדר הפעולות:
אליהו קורא אל ה' אחר שהוא מתחיל בפעולות ההחייאה (קודם מתמודד על הילד ורק לאחר מכן פונה לה').
אלישע מתפלל אל ה' לפני שהוא מתחיל בפעולות ההחייאה.
הביקורת שיכולה להשתמע כלפי אליהו: הוא תולה תקווה במעשיו שלו, יותר מאשר במעשיו של ה'.
(1) נס – התערבות אלוהית במעשה הבריאה, כי אלוהים התערב והחזיר את הילד לחיים. ההוכחה: "וישמע ה' בקול אליהו ותשב נפש הילד על קרבו ויחיי" (פס' 22).
או:
התרחשות טבעית שהופכת לנס בגלל תזמון וצירוף מקרים – אליהו מתמודד על הילד, והילד חוזר לחיים. אפשר לצטט "ותשב נפש הילד על קרבו ויחיי" (פס' 22) או:
"ויתמודד על הילד שלוש פעמים" (פס' 21).
(2) רושם חזק: האישה מצהירה על אמונתה באליהו כאיש אלוהים: "עתה זה ידעתי כי איש אלוהים אתה..." (פס' 24).

שאלה מספר 14

- א.
(1) חנניה מנבא שיהויכין וגולי יהודה ישובו בעוד שנתיים.
ירמיהו מתייחס בזהירות רבה לדברי חנניה ולאפשרות של שיבת יהויכין מהגלות. הוא אמנם אומר "אמן" על דברי חנניה, אך לא ברור אם זה לעג או הבעת תקווה (פס' 6). בכל מקרה, הוא מפקפק בטיבה של כל נבואת נחמה, לאור דברי הנביאים בעבר שניבאו על פורענות.
(2) ירמיהו כ"ז פס' 12: "הביאו את צוואריכם בעול מלך בבל ועבדו אותו... וחיו". ירמיהו מציע שלא למרוד ולקבל את עול מלך בבל.
מעשהו הסמלי של חנניה, שבירת המוטה/העול מעל צוואר ירמיהו, רומז שה' מתכוון לשבור את עול השעבוד הבבלי.
- ב.
הנביאים הנזכרים בפס' 8 ניבאו נבואת חורבן ופורענות. עפ"י אופנהיימר הם ניבאו כדי להזהיר את העם וקיוו שנבואותיהם לא תתקיימנה ושתיקון התנהגות העם תביא לכך שדבריהם לא יתקיימו. הכתוב לא מתארם כ"נביאי אמת" או כ"נביאי שקר" כי מטרתם אמיתית ודווקא הצלחתם בתפקיד תביא להתבדות תחזיתם.

ג.

- (1) נביא שקר – נביא שטוען שה' שלחו ולא נשלח בידי ה'.
נביא שקר נוסף – נביא שמדבר בשם אלוהים אחרים.
דינו של נביא שקר הוא מוות.
- (2) חוק זה מהווה בסיס לנבואת ירמיהו בפס' 15-17 כי אם חנניה מנבא בשם ה' וה' לא שלחו,
דינו מוות.

פרק רביעי:

שאלה מספר 15

א. לפי קריאה זו, יעקב רימה את עשיו פעמיים :

- לקח את בכורתו.
- לקח את ברכתו.

ב. יעקב ניסה לקחת פעמיים את הבכורה : בבראשית כ"ה פס' 26 נאמר "וידו אחזת בעקב עשו".
ציטוט זה מרמז שכבר בעת הלידה ניסה יעקב לגזול את הבכורה, ובפס' 29-33 מסופר כיצד ניסה
יעקב לקחת פעם שניה את הבכורה באמצעות נזיד העדשים.

שאלה מספר 16

התשובה שלהלן היא הצעת פתרון המתייחסת אל השאלה כפי שהיא:

א. פרטים בפסק הדין של יוסף (על התלמיד/ה לציין שניים מן הפרטים הבאים) :

- אח אחד יכלא עד בואם חזרה מצריימה (פס' 19).
- בבואם חזרה מצריימה עליהם להביא את אחיהם בנימין (פס' 20).
- הבאת בנימין תעיד על אמינותם ולא יומתו (פס' 20).

הפרטים שיהודה מנסה לשנות (על התלמיד/ה לציין שניים מהפרטים הבאים) :

- יהודה יישאר עבד ליוסף (פס' 33).
- בנימין ישוחרר (פס' 33).
- כל אחי יהודה ישובו לכנען (פס' 33).

ב. הנימוקים שמביא יהודה לדבריו (על התלמיד/ה לציין שניים מן הפרטים הבאים) :

- נפש יעקב קשורה בנפש בנימין (פס' 30) – ניתן להתפרש לשני כיוונים : יעקב לא יכול ללא בנימין, ובנימין לא יכול לחיות ללא יעקב.

- יעקב ימות, ולא יוכל לשאת את היעדרותו של בנימין (פס' 31) – מדובר בן האהוב על יעקב, בן האישה האהובה, שבלעדיו אין לאב חיים.
 - "שיבת עבדך" (פס' 31) – יהודה מזכיר את זקנת אביו, כנימוק להתחשבות ולחנינות בנימין, עקב מצבו העדין של האב המבוגר.
 - יהודה יחשב לחוטא בעיני יעקב, כי הפר את הבטחתו (פס' 32).
 - יהודה לא מסוגל לראות ברע אשר ימצא את אביו יעקב (פס' 34).
- בשלושת הנימוקים האחרונים מסביר יהודה מדוע הוא מוכן להישאר עבד במצרים תחת בנימין.

שאלה מספר 17

עמדתו של ספר דברים כלפי הפולחן הישראלי:

פס' 1-3 : מתוך שלילתו של בעל ספר דברים את עבודת האלילים של הכנענים ואת הבמות בהן עבדו את אלוהיהם, ניתן להבין שעמדתו שוללת פולחן ישראלי שהתבצע בבמות הן לה' והן לאלים אחרים. "אבד תאבדון את כל המקומות... וניתצתם את מזבחתם... ואשריהם תשרפון באש".

פס' 4-5 : דרך הפולחן הרצויה בעיניו היא עבודת ה' בלבד במקום אחד, המקום הנבחר בלבד: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה'... לשום את שמו שם..." (פסוק 5).

שאלה מספר 18

- א. בברית שבמלכים ב' י"ז – הצדדים הם בני ישראל וה' (פס' 36) **או**: השומרונים (בני העמים שהובאו לשומרון) וה' (פס' 41).
- הצדדים בברית המתוארת בשמות כ"ד 3-8 : ה' ובני ישראל (פס' 3).
- ב. בשמות בני ישראל מקבלים על עצמם את הברית עם ה' - "ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע". במלכים ב' מוצגים מקבלי הברית (בני ישראל או השומרונים) כמי שהמשיכו לעבוד אלים אחרים במקביל לעבודת ה', בניגוד למתחייב מן הברית- "ויהיו הגויים האלה יראים את ה' ואת פסיליהם היו עבדים" (פסוק 41).

שאלה מספר 19

- א. מטאפורה: "והמשתכר משתכר אל צרוך נקוב"
תקבולת: אכול ואין לשובעה
שתו ואין לשוכרה
לבוש ואין לחום לו
- ב. המסר הוא: אין העם רואה ברכה כלכלית במעשיו, עקב העובדה שעדיין לא הוקם מקדש. חגי קורא להקמת המקדש ואז ישתנה המצב הכלכלי לטובה.

שאלה מספר 20

בדברים ד' 19 מובע החשש שהתבוננות בגרמי השמיים, עלולה להוביל לעבודה זרה ותפיסת המאורות כאלים. לעומת זאת, התבוננות בגרמי השמיים על פי תהלים פרק ח' מובילה להאדרת ה' כבורא עולם, כבורא גרמי השמיים (פס' 4).

שאלה מספר 21

- א. הפתיחה מתארת את ה' כטוב ל"ברי לבב" כלומר לצדיקים, מעוררת קושי לאור המשך המזמור המתאר את הצלחת הרשעים ההוללים "שלום רשעים אראה".
- ב. קושי זה מיושב אם מבינים שהצלחת הרשעים היא זמנית ובטווח הרחוק "כי הנה רחוק יאבדו" (פסוק 27).

שאלה מספר 22

השקפתו של השטן: האמונה באל תלויה אך ורק בשכר שאיוב מקבל מהאל בתמורה לאמונתו (פרק א' פס' 10-11). באם יילקח שכרו – תאבד אמונתו.

השקפתו של איוב: האמונה בה' לא מותנית בשכר/עונש שמקבלים מן האל. המאמין בה' צריך לדעת לקבל מן האל גם את הטוב וגם את הרע (פרק ב' פסוק 10).